

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jméno autora: Mgr. Ladislav Kažimír

Datum vytvoření: 08.01.2013

Číslo DUMu: VY_32_INOVACE_20_Ch_OCH

Ročník: II.

Vzdělávací oblast: Přírodovědné vzdělávání

Vzdělávací obor: Chemie

Tematický okruh: Organická chemie

Téma: Heterocyklické sloučeniny

Metodický list/anotace:

Prezentace je určena pro téma **Heterocyklické sloučeniny** v rozsahu SŠ. Zopakování základních fyzikálních a chemických vlastností, reakcí a výskytu. Seznámení studentů se systematickým názvoslovím i triviálním, lze doplnit o další příklady. Typičtí zástupci, jejich vlastnosti, průmyslová výroba a využití.

HETEROCYKlickÉ SLOUČENINY

- ❑ HETEROCKÉ SLOUČENINY
- ❑ NÁZVOSLOVÍ HETEROCKÝCH SLOUČENIN
- ❑ PŘIROZENÝ VÝSKYT
- ❑ FURAN
- ❑ FURAL
- ❑ THIOFEN
- ❑ PYROL
- ❑ PROLIN
- ❑ IMIDAZOL
- ❑ BENZIMIDAZOL
- ❑ PYRAZOL

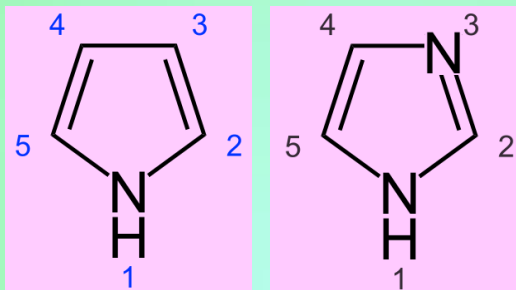
- ❑ THIAZOL
- ❑ PYRIDIN
- ❑ PIPERIDIN
- ❑ PYRAN
- ❑ INDOL
- ❑ PORFIN
- ❑ CHINOLIN
- ❑ 8-HYDROXYCHINOLIN
- ❑ XANTIN
- ❑ KYSELINA MOČOVÁ

Heterocyklické sloučeniny

- ❑ organické cyklické látky, které mimo atomů uhlíku obsahují v cyklu i jiné atomy, tzv. *heteroatomy*

Dělení

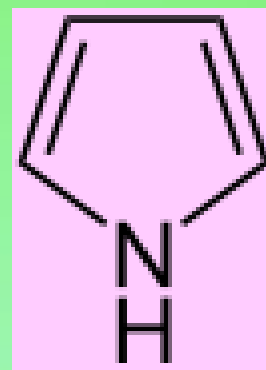
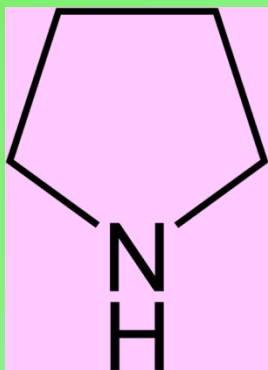
- ❖ Stejně jako cyklické uhlovodíky, jsou i heterocykly nejčastěji pětičlenné a šestičlenné.
- ❖ Podle druhu heteroatomu můžeme tyto sloučeniny rozdělit na kyslíkaté, dusíkaté, sirné ...
- ❖ Podle počtu heteroatomů je rozdělujeme na jednosytné, dvojsytné a vícesytné (azol, diazol ...).

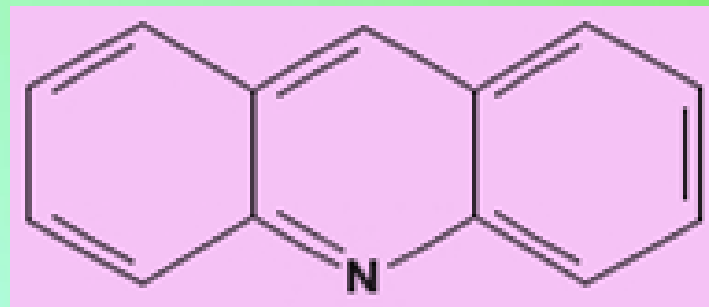
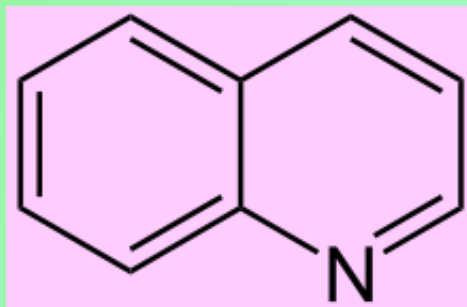
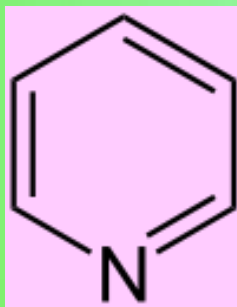
Heterocyklické sloučeniny

Dělení

❖ Podle stupně nenasycenosti (pyrolidin, pyrolin, pyrol)

❖ Podle počtu jader (pyridin, chinolin, akridin)

❑ V heterocyklických sloučeninách se vyskytují i atomy
Si, P, Bi, Sb, Hg, Pb, As ...

Heterocyklické sloučeniny

Názvosloví

❑ Triviální názvy se nejvíce používají pro pěti- a šestičlenné heterocykly a jejich deriváty

❑ Záměnný systém

➤ Záměnný systém vychází z domněnky, že heterocyklus vzniká náhradou atomu C za heteroatom, což znázorníme předponou

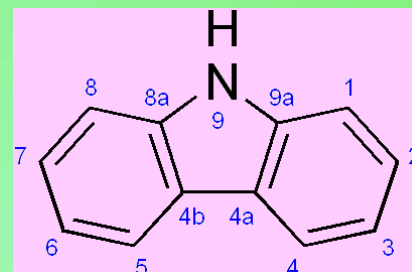
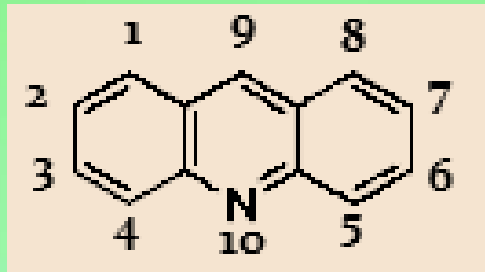
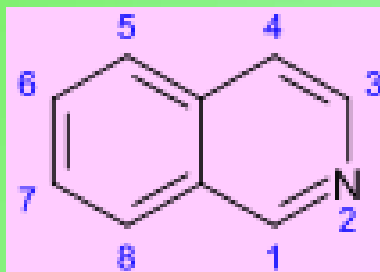
Heteroatom	Předpona
kyslík	ox(a)-
síra	thi(a)-
dušík	az(a)-
fosfor	fosf(a)-
křemík	sil(a)-

Heterocyklické sloučeniny

Názvosloví

☐ Číslování

- Při číslování má heteroatom většinou číslo 1.
- Výjimkou je např. isochinolin, akridin, karbazol, kde se čísluje podle matečného uhlovodíku.

- Při větším počtu stejných heteroatomů číslujeme tak, aby heteroatomy měly nejnižší součet čísel.
- Při více různých heteroatomech rozhoduje skupina (vyšší skupina má přednost), popř. protonové číslo (nižší má přednost).

▪ Např: $O > S > N > P > Si$

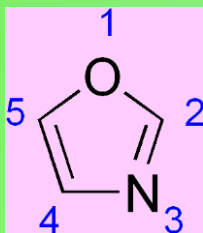
Heterocyklické sloučeniny

Názvosloví

☐ Číslování

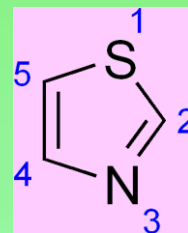
▪ příklady

$O > S > N > P > Si$

oxazol

1-oxa-3-azacyklo-penta-2,4-dien

thiazol

1-thia-3-azacyklo-penta-2,4-dien

☐ Hantzsch-Windmanův systém

- Pomocí tohoto systému můžeme tvořit názvy tří- až desetičlenných heterocyklů pomocí předpon heteroatomů a kmene vyjadřujícího počet členů a nasycení cyklu.

Heterocyklické sloučeniny

Názvosloví

□ Hantzch-Windmanův systém

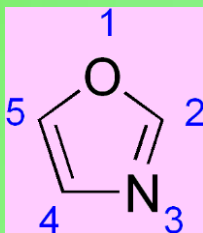
Počet členů	Heterocyklus neobsahuje dusík		Heterocyklus obsahuje dusík	
	nenasycený	nasycený	nenasycený	nasycený
3	-iren	-iran	-irin	-iridin
4	-et	-etan	-et	-etidin
5	-ol	-olan	-ol	-olidin
6	-in	-an	-in	perhydro- -in
7	-epin	-epan	-epin	perhydro- -epin
8	-ocin	-okan	-ocin	perhydro- -ocin
9	-onin	-onan	-onin	perhydro- -onin
10	-ecin	-ekan	-ecin	perhydro- -ecin

Heterocyklické sloučeniny

Názvosloví

□ Hantzsch-Windmanův systém

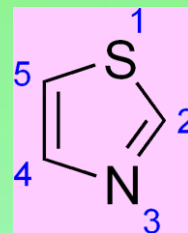
▪ příklady

oxazol

1-oxa-3-azacyklo-penta-2,4-dien

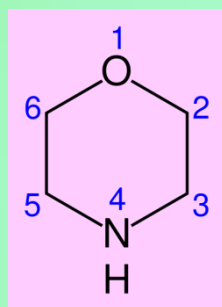
1,3-oxazol

thiazol

1-thia-3-azacyklo-penta-2,4-dien

1,3-thiazol

morfolin

1-oxa-4-azacyklo-hexan

1,4-oxazin

Heterocyklické sloučeniny

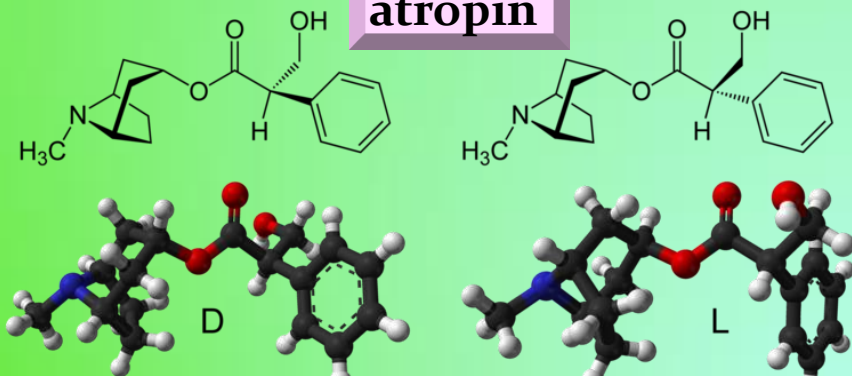
Přirozený výskyt

- ❑ Heterocyklické sloučeniny jsou v přírodě široce rozšířené sloučeniny.
- ❑ Mají důležité funkce v biologických procesech většinou kvůli jejich schopnosti tvořit komplexy.
- ❑ alkaloidy, jejichž nejvýznamnější představitelé jsou atropin , kokain , kofein a nikotin a opiáty - přírodní toxiny

Obr.2

atropin

Obr.3

Obr.4

Obr.5

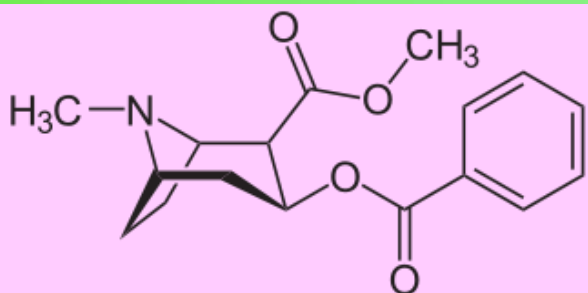
rulík zlomocný, blín černý, durman nebo mandragora lékařská

Heterocyklické sloučeniny

Přirozený výskyt

kokain

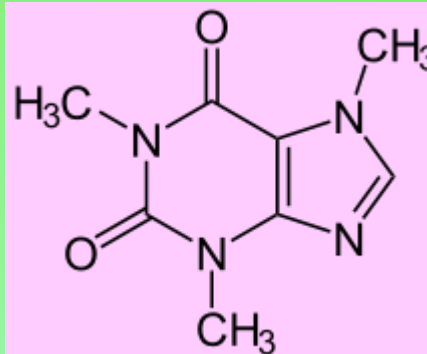

Obr.6

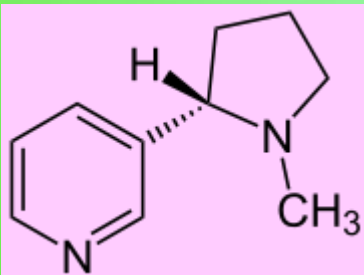
koka pravá

kofein

Obr.7

nikotin

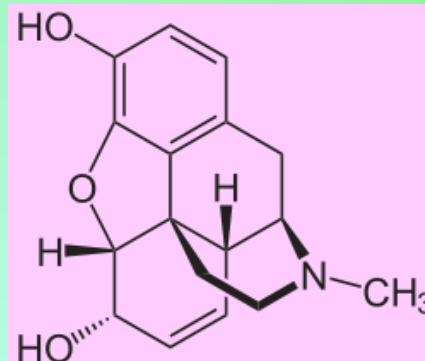

Obr.8

Obr.9

opiáty - morfin

Obr.10

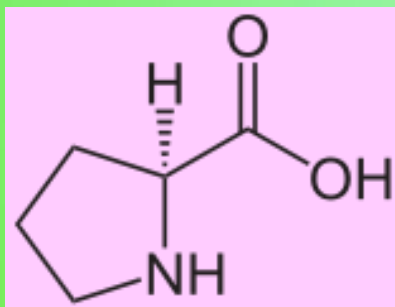
Heterocyklické sloučeniny

Přírozený výskyt

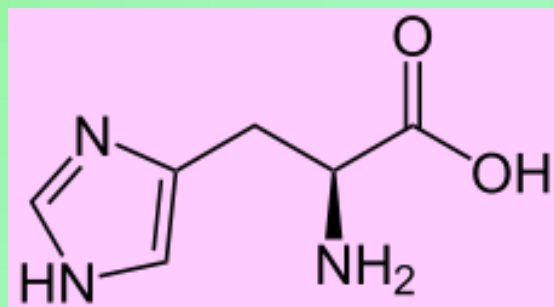
☐ tři z přírodních aminokyselin

➤ prolin (pyrrolidin), histidin (derivát imidazol)
a tryptofan (indol)

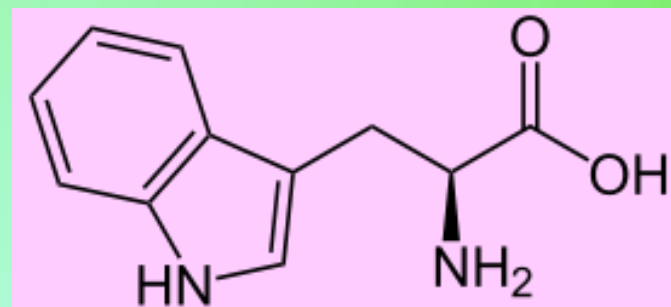
L-prolin

L-histidin

L-tryptofan

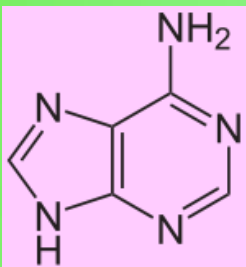
Heterocyklické sloučeniny

Přirozený výskyt

☐ dusíkaté báze DNA a RNA

➤ na bázi purinu

Adenin

Guanin

minoritně v některých RNA

Xanthin

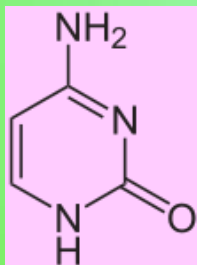

Hypoxanthin

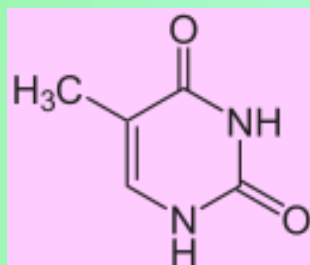

➤ na bázi pirimidinu

Cytosin

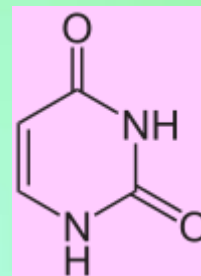

Thymin

v RNA místo Thyminu

Uracil

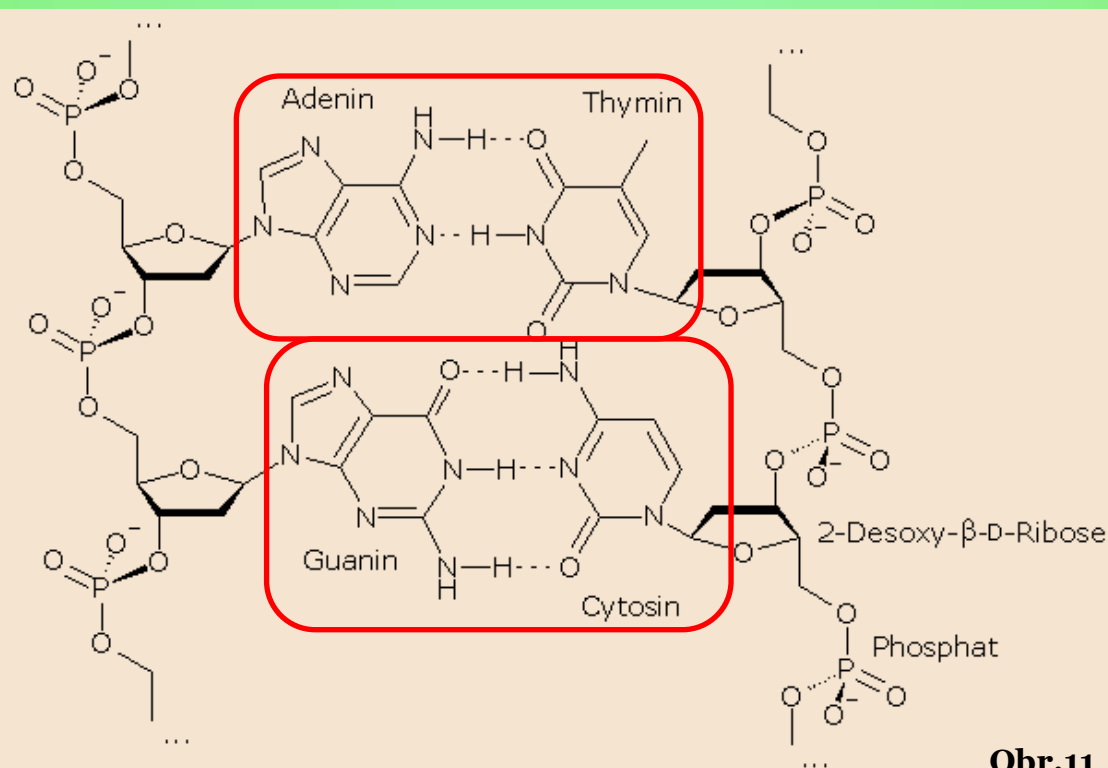

Heterocyklické sloučeniny

Přirozený výskyt

☐ dusíkaté báze DNA a RNA

- umožňují tvorbu vodíkových vazeb mezi komplementárními páry bází a tvoří vazby mezi dvěma samostatnými řetězci DNA

Obr.11

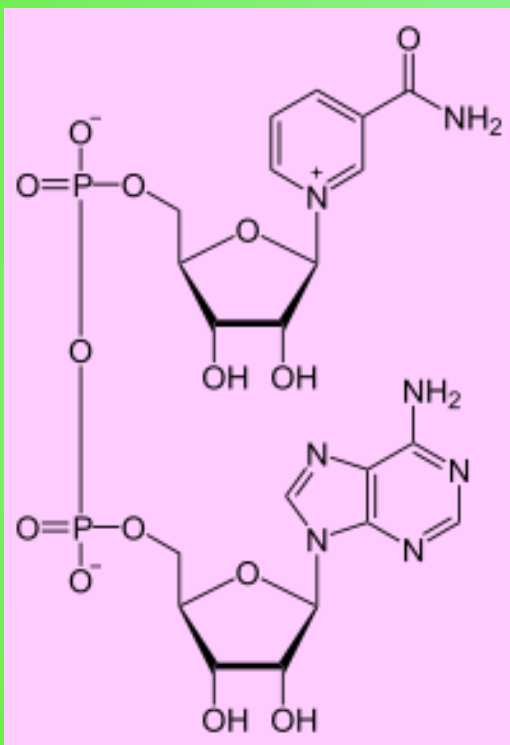

Heterocyklické sloučeniny

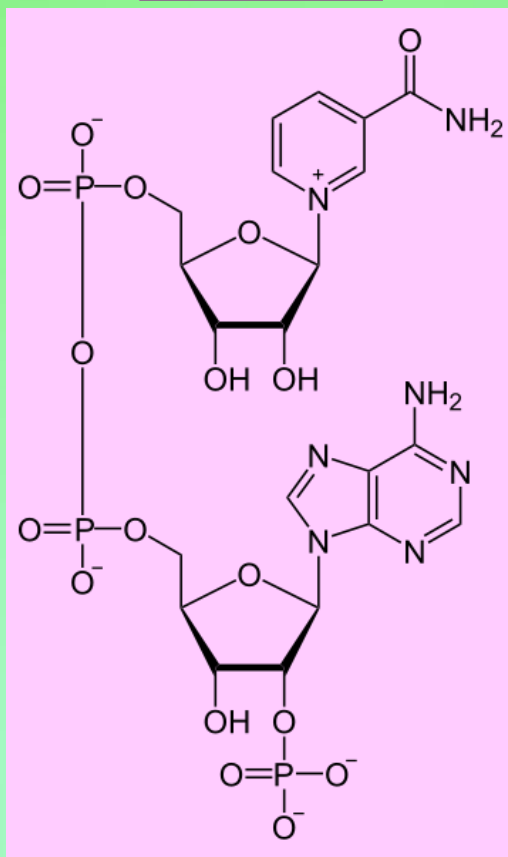
Přirozený výskyt

□ Koenzymy NAD, NADP a ATP

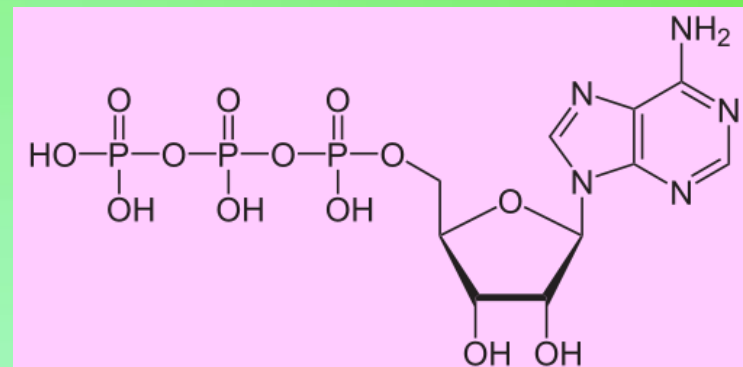
NAD

NADP

ATP

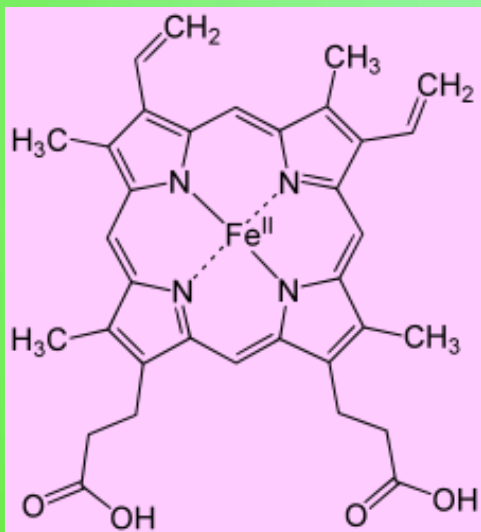
Heterocyklické sloučeniny

Přirozený výskyt

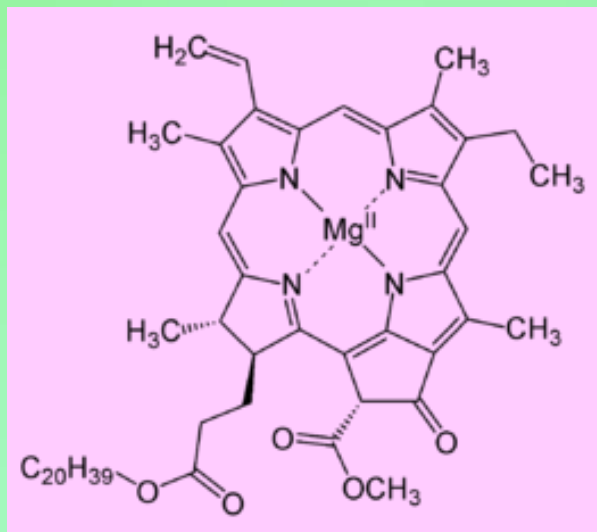
❑ Cytochromy

- bílkoviny vázané na membrány a obsahující ve své molekule hemové skupiny

hem (hemoglobin)

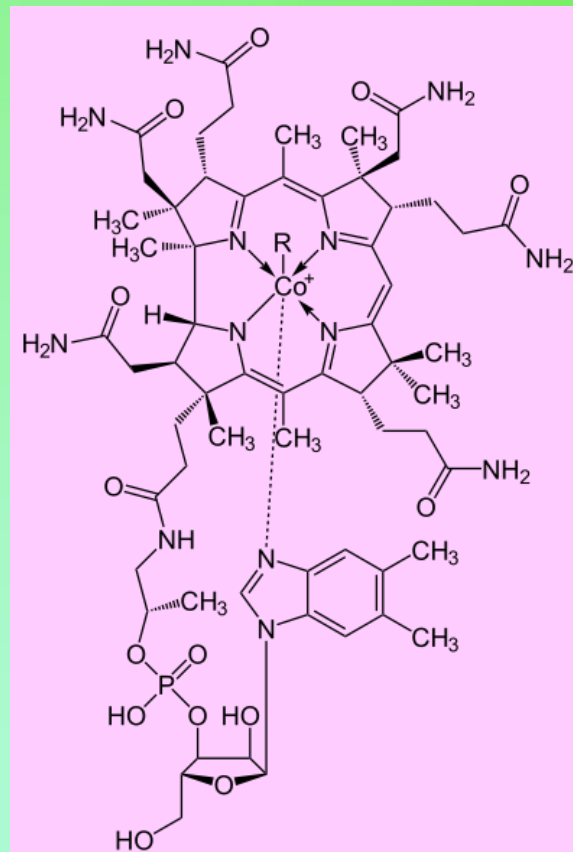

chlorofyl a

❑ Kobalaminy

- nejvýraznější představitel vitamín B₁₂

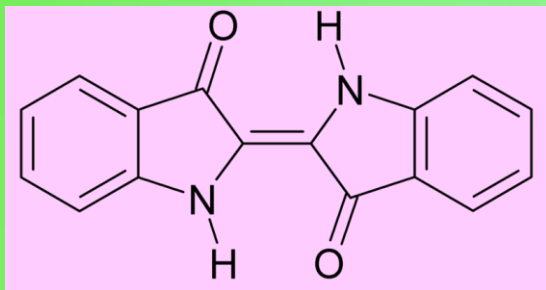

Heterocyklické sloučeniny

Přirozený výskyt

❑ Přírodní barviva

➤ Indigo - rostlinné barvivo

Obr.12

Indigofera tinctoria

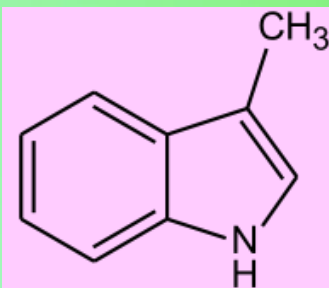

Obr.13

❑ zapáchající sloučeniny

➤ Skatol - lidské i zvířecí výkaly, pachové žlázy cibetek (po zředění - kosmetika vůně pižma)

- při koncentraci 0,23 mikrogramů na kg škrobu je lidmi stále rozpoznatelný

Obr.14

Pětičetné heterocykly

Furan

Obr.15

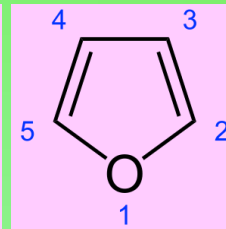
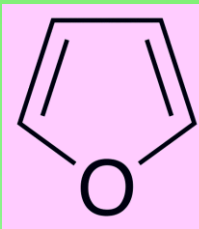

Obr.16

Obr.17

1,4-epoxy-1,3-butadien

☐ bezbarvá, vysoce těkavá kapalina vonící podobně jako chloroform

☐ teplota varu 31,4°C

☐ toxický a může být karcinogenní

☐ cyklický ether

☐ dehet z jedlového dřeva

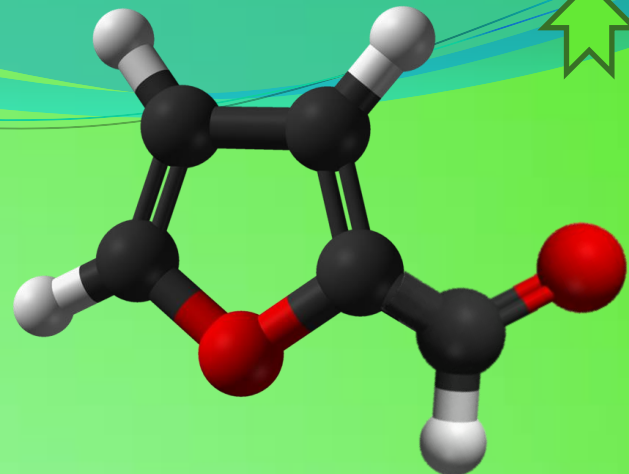
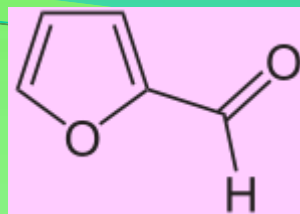
☐ nejčastější použití je při výrobě plastů

Pětičetné heterocykly

Furfural

Fural

Furan-2-karbaldehyd

Obr.18

Obr.16

☐ bezbarvá až světle hnědá kapalina

☐ vůně po hořkých mandlích

☐ toxický a může být karcinogenní

☐ součást esenciálních olejů - hřebíček

☐ tvoří se během Maillardovy reakce - enzymatické hnědnutí

☐ vzniká i při karamelizaci (chlebová kůrka)

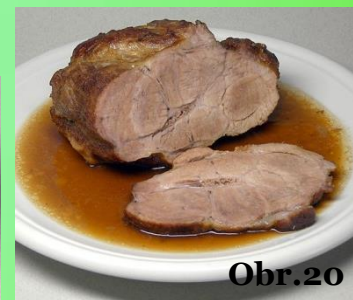
☐ výroba syntetických pryskyřic

☐ výroba textilních chemických vláken

Obr.19

Obr.21

Obr.20

Pětičetné heterocykly

Thiofen

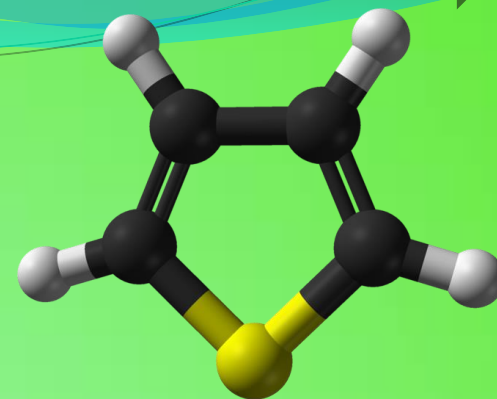
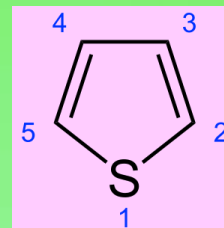
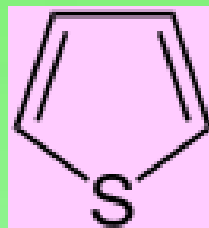

Obr.15

Obr.17

thiacyklopentadien

☐ bezbarvá kapalina s mírnou příjemnou vůní připomínající benzen

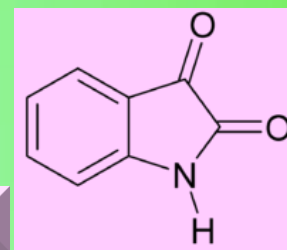
☐ nachází se v černouhelném dehtu

☐ výrazně aromatický charakter

☐ vlastnosti podobné benzenu

☐ používá se na výrobu mnoha agrochemikálií a léčiv

☐ s roztokem isatinu dává temně modré barvivo -
INDOFENIN - důkaz thiofenu v technickém benzénu

isatin

Pětičetné heterocykly

Pyrol

Obr.18

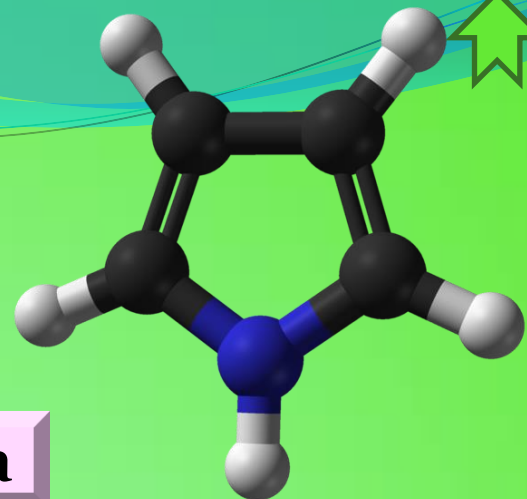
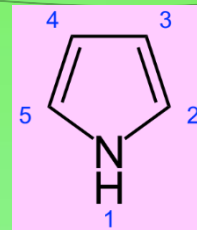
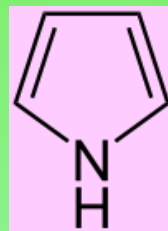

Obr.15

Obr.22

azol, imidol

☐ bezbarvá, nepříjemně páchnoucí kapalina

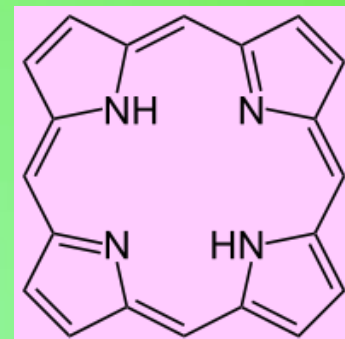
☐ ve vodě nerozpustná

☐ nachází se v černouhelném dehtu

☐ v produktech suché destilace kostí a rohoviny

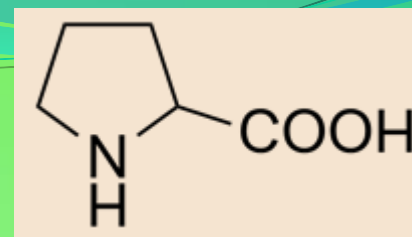
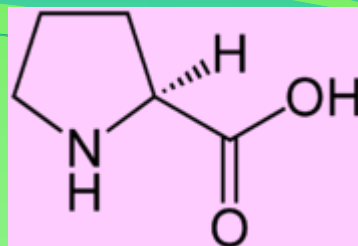
☐ stavební jednotkou tzv. *tetrapyrrolových barviv* (např. chlorofyl, hemoglobin, bilirubin)
jejich základem je porfin - tvořený čtyřmi pyrrolovými kruhy spojenými methinovými můstky.

☐ působením koncentrovaných kyselin polymeruje
- hnědočervené pyrolové pryskyřice

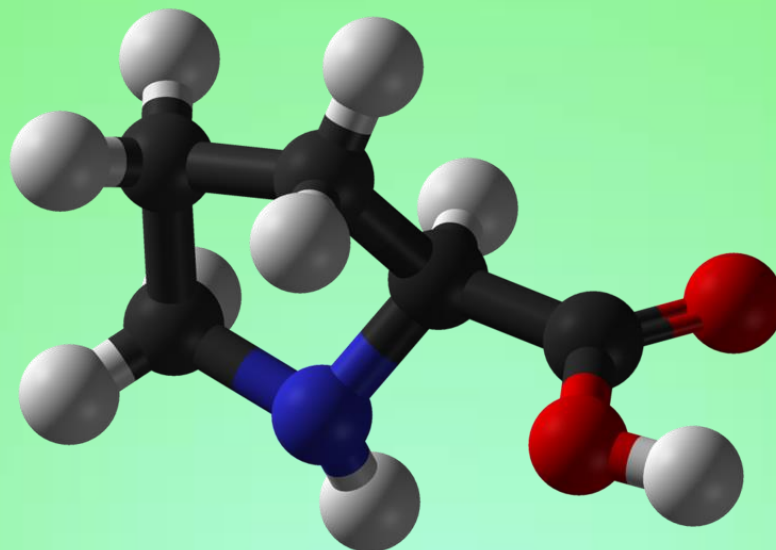
Pětičetné heterocykly

Prolin

(2*S*)-Pyrrolidin-2-karboxylová kyselina

□ jednou ze základních 20 proteinogenních aminokyselin

□ tvorba kolagenu a proteinů pojivových tkání a kostí lidského těla

Pětičetné heterocykly

Azoly

- pětičetný heterocyklus s atomem dusíku a ještě s dalším heteroatomem (N, O, S) koncovka **-azol**

Imidazol

1,3-diazol

1,3-diazacyklopenta-2,4-dien

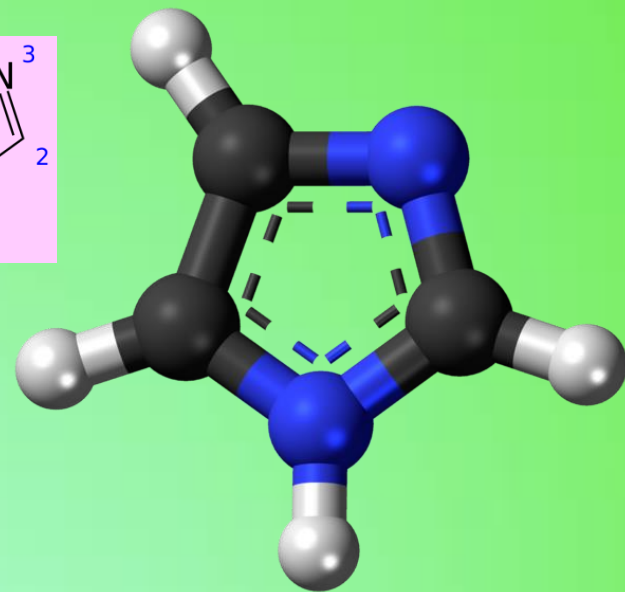
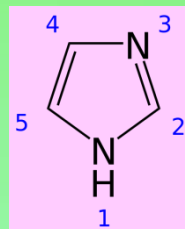
Obr.22

Obr.16

Obr.17

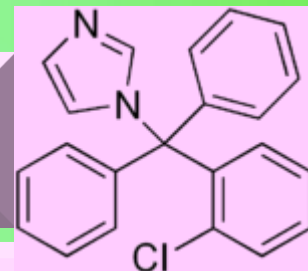

- bezbarvé krystaly

- dobře rozpustné ve vodě

- výroba léků

- Klotrimazol ve formě tinktury , masti , vaginální - tablety nebo prášky proti plísňové infekci

- výroba fungicidů - zemědělství, jako pesticidy. Proti plísním na dřevo , barvy, textil , stěny (dřevomorka)

Pětičetné heterocykly

Imidazol

1,3-diazol

1,3-diazacyklopenta-2,4-dien

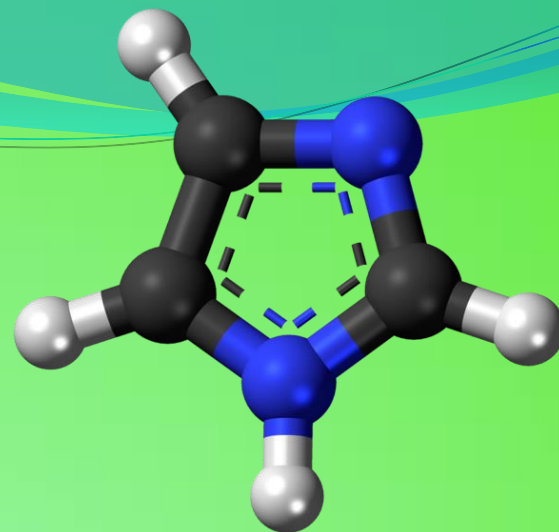
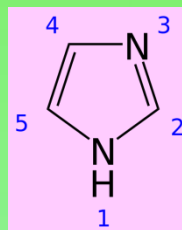
Obr.22

Obr.16

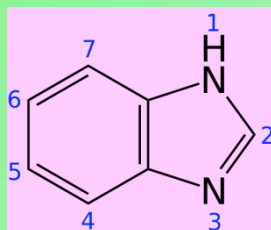
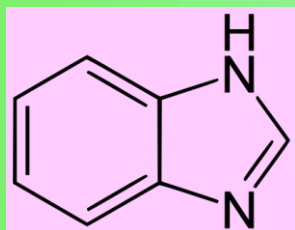

Obr.17

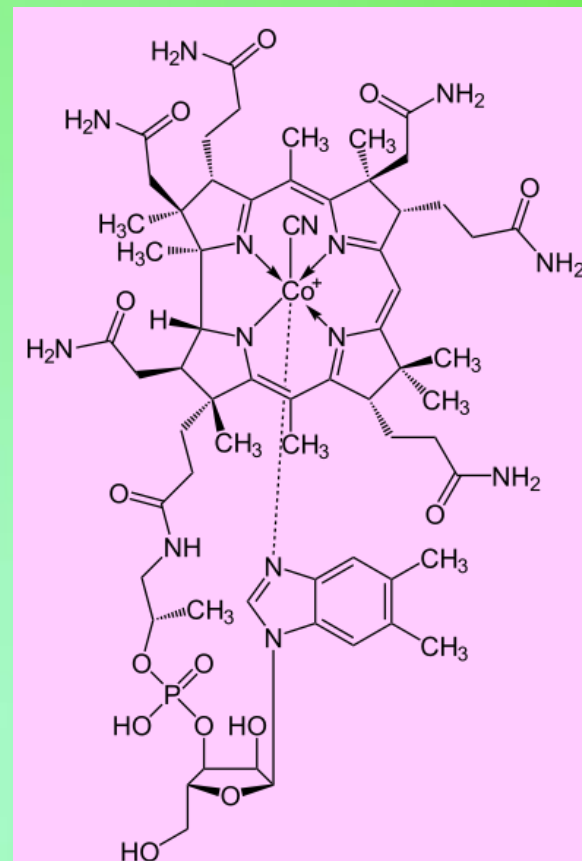

□ kondenzací s benzenem se vytváří:

Benzimidazol

□ Nejvýznamnější benzimidazolová sloučenina v přírodě, je *N*-ribosyl-dimethylbenzimidazol, který slouží jako axiální ligand na kobaltu ve vitaminu B₁₂

Pětičetné heterocykly

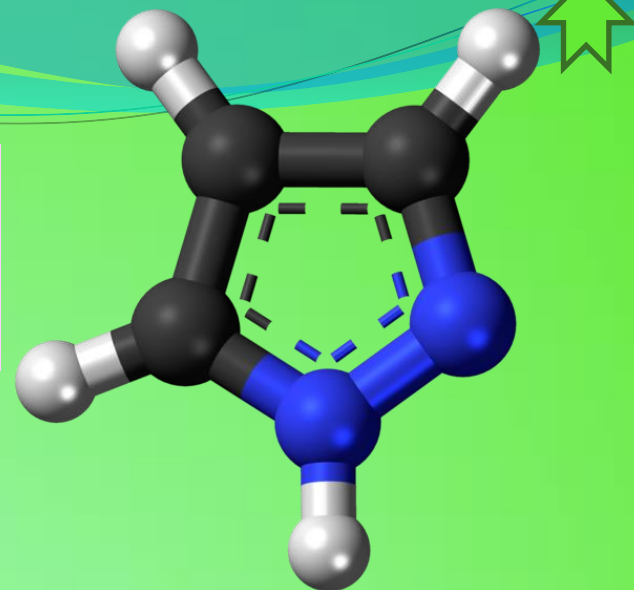
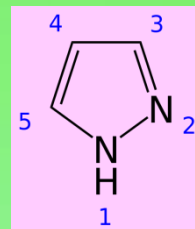
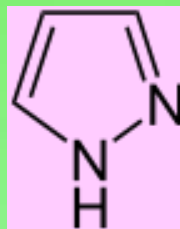
Pyrazol

Obr.17

1,2-diazol

1,2-diazacyklopenta-2,4-dien

☐ krystalická látka

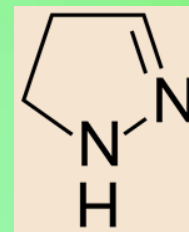
☐ slabě zásaditá, zapáchá po pyridinu

☐ výrazně aromatický charakter

☐ v přírodě se nevyskytuje ani jeho deriváty

☐ hydrogenací vzniká PYRAZOLIN

➤ deriváty PYRAZOLINU se používají k výrobě léčiv (antipyrin lék proti bolesti - analgetikum) a syntézu barev

Pětičetné heterocykly

Thiazol

Obr.15

Obr.22

Obr.17

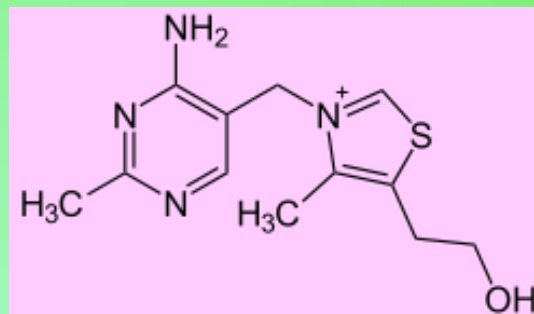
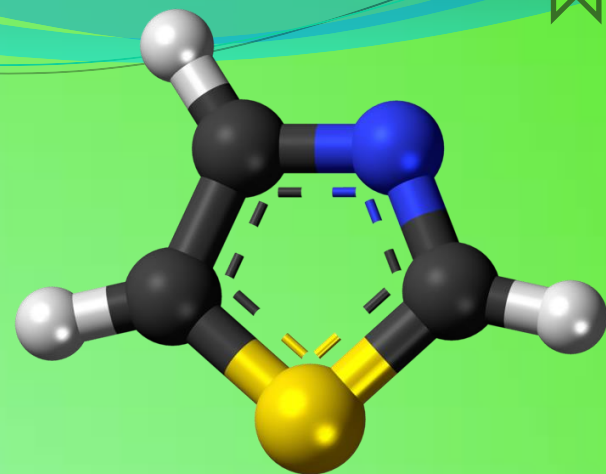
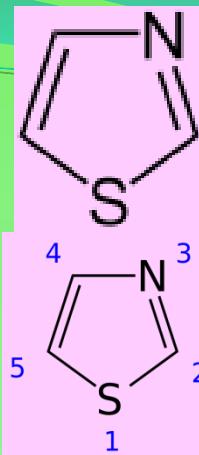
1,3-thiazol

☐ kapalná látka

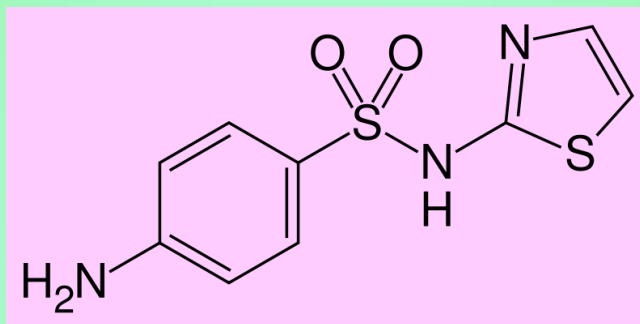
☐ zapáchá podobně jako pyridin

☐ složkou vitamínu B₁ (thiamin)

☐ výroba léků

➤ **SULFATHIAZOL** – chemoterapeutikum brání v množení patogenních bakterií

Pětičetné heterocykly

Thiazol

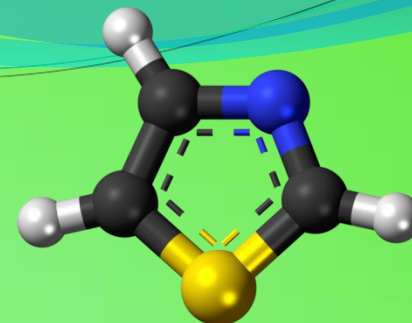
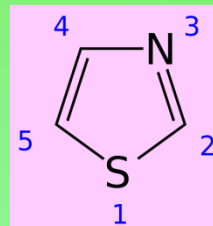
Obr.15

Obr.22

Obr.17

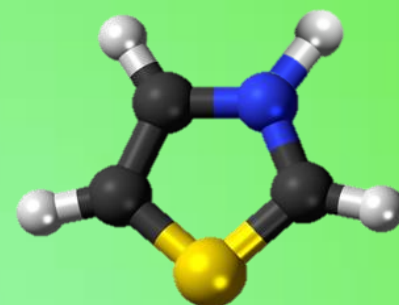
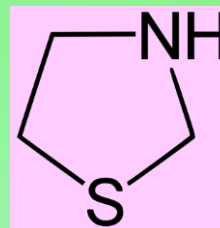
1,3-thiazol

□ derivátem je Thiazolidin

Thiazolidin

Obr.15

□ derivátem thiazolidinu je antibiotikum PENICILIN

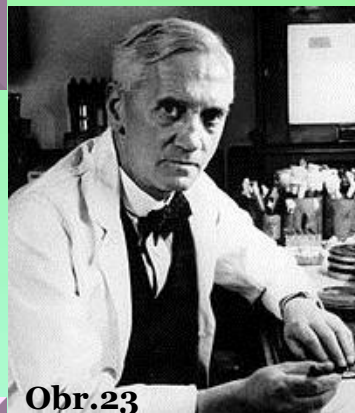
➤ Alexander Fleming 1928

➤ bílá krystalická látka, nerozpustná ve vodě

➤ rozpustná v hydroxidech

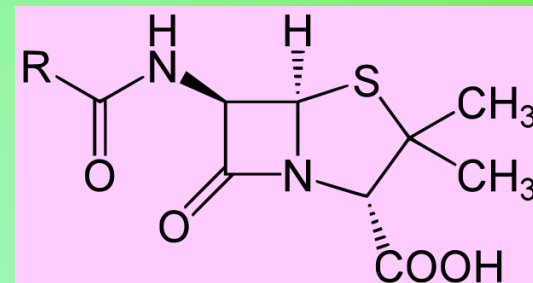
➤ jako lék ve formě sodné nebo vápenaté soli

➤ podává se ve formě injekcí nebo perorálně - tablety

Obr.23

1881 - 1955

Penicillium chrysogenum

Obr.24

Šestičetné heterocykly

Pyridin

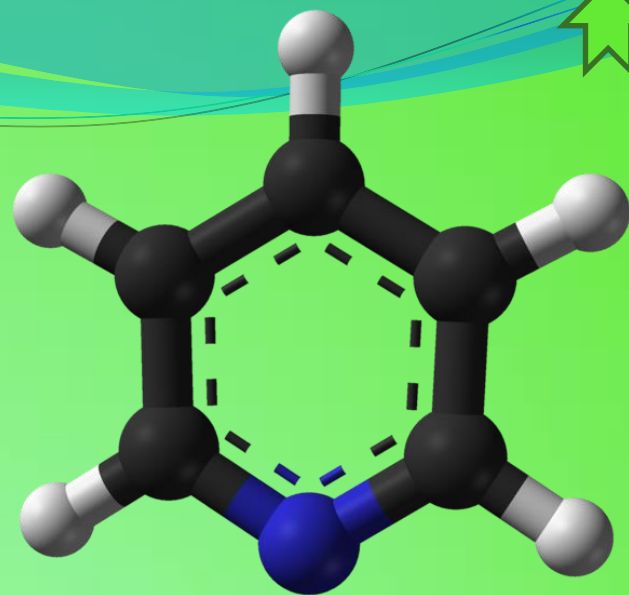
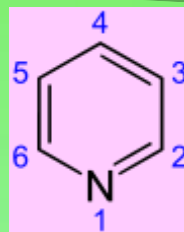
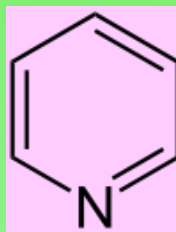
Obr.15

Obr.17

azabenzen

azabenzol, azin

☐ bezbarvá hygroskopická kapalina

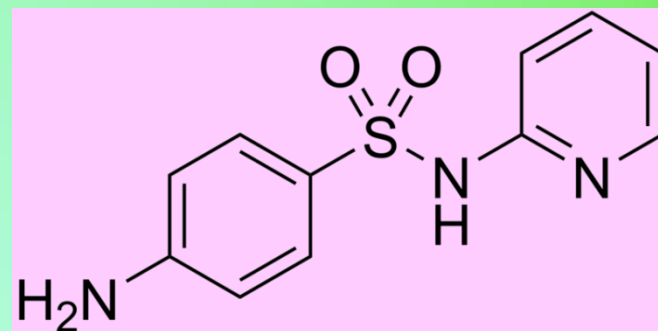
☐ nepříjemný rybí zápach

☐ uhelný dehet, olej z kostí (suchá destilace)

☐ charakter terciálního aminu – chová se jako slabá zásada

☐ výroba rozpouštědel

☐ denaturace lihu

☐ výroba léčiv – SULFAPYRIDIN – proti pneumokokům

Šestičetné heterocykly

Piperidin

Obr.15

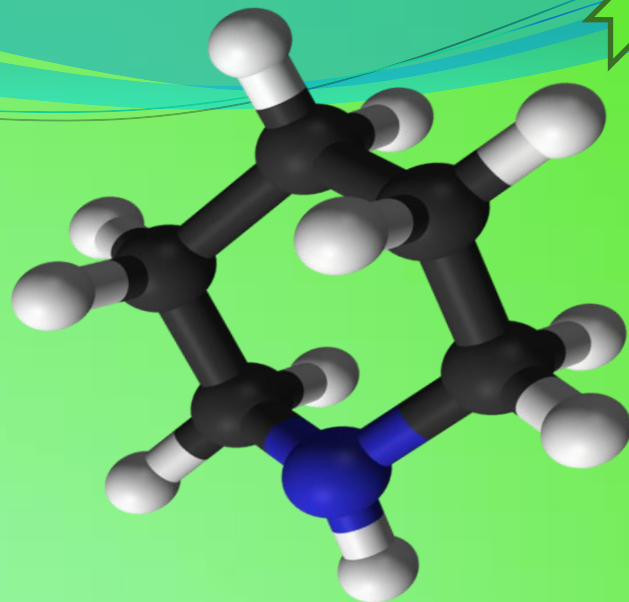
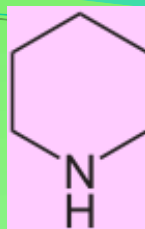
Obr.18

Obr.22

azinan

hexahydropyridin

☐ bezbarvá dýmavá kapalina

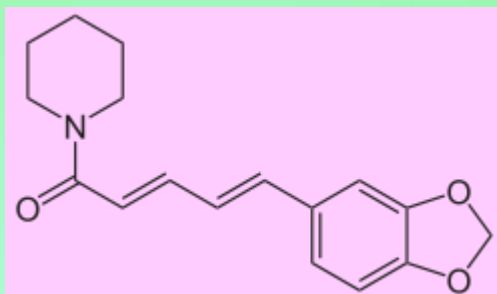
☐ amoniakový či pepřový zápach

☐ piperidin je složkou alkaloidu piperinu (černý pepř)

☐ rozpouštědlo

☐ meziprodukt při syntéze léčiv, pesticidů a vůní

☐ vytvrzovací činidlo pro epoxidové pryskyřice

Obr.25

Obr.26

Šestičetné heterocykly

Pyran

2H-Pyran, 4H-Pyran

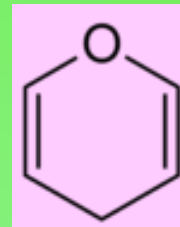
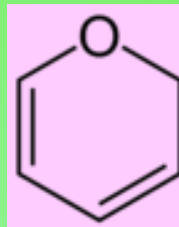
Oxa-2,4-cyklohexadien, Oxa-2,5-cyklohexadien

α -pyran

γ -pyran

2H-Pyran

4H-Pyran

☐ bezbarvá kapalina

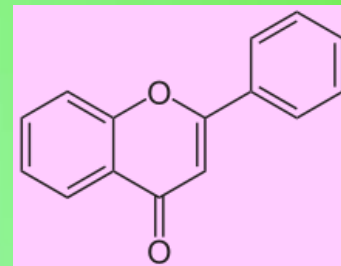
☐ v přírodě se volně nevyskytují

☐ od nich je odvozeno mnoho přírodních látek

☐ součást žlutých rostlinných barviv květů, dřeva, kořenů, plodů - pomeranče, citrony ...

☐ Podobnou strukturu mají některé sacharidy (*cukry*), jsou nazývány pyranosy, ale neobsahují dvojné vazby v kruhu.

Flavony žluté rostlinné barviva

Kondenzované pyrolové systémy

Indol

Obr.18

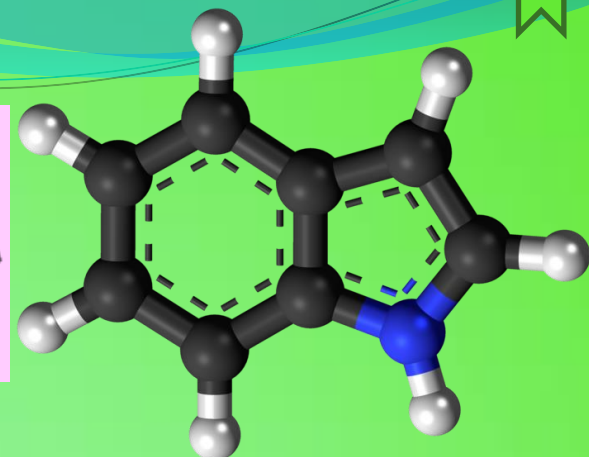
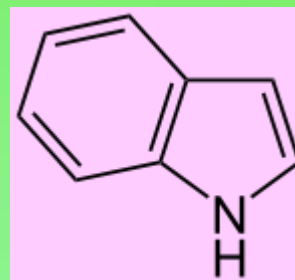
Obr.22

Obr.27

1-benzazol

2,3-benzopyrol

☐ bílá pevná látka

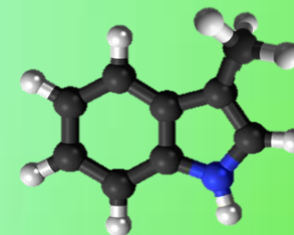
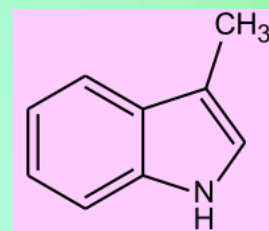
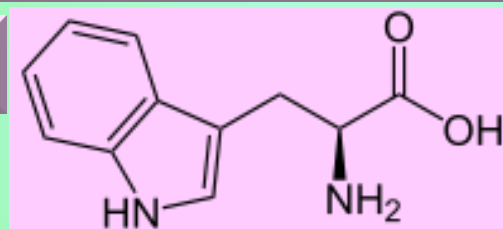
☐ intenzivní fekální zápach

☐ při velmi nízkých koncentracích má květinovou vůni

☐ vyskytuje se v černouhelného dehtu

☐ vzniká pankreatickým štěpením bílkovin a se svým methylderivátem skatolem obsažen v lidských výkalech

☐ AMK tryptofan

Kondenzované pyrolové systémy

Indol

Obr.18

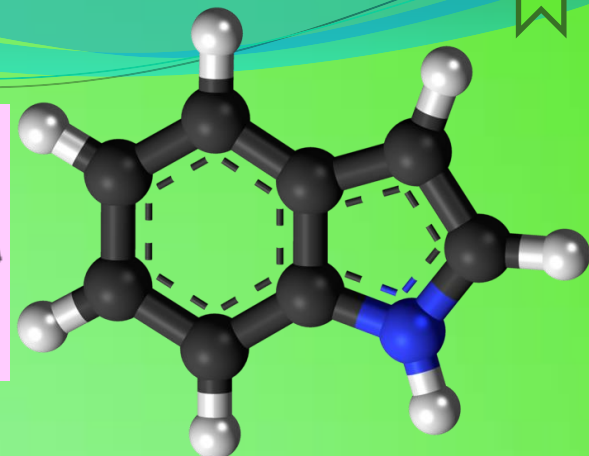
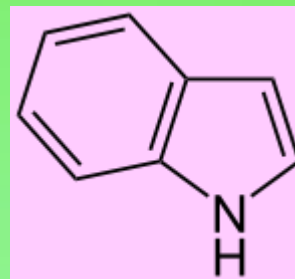
Obr.22

Obr.27

1-benzazol

2,3-benzopyrol

□ květy jasmínu, akátu, růží, pomerančová silice

Obr.28

Obr.29

Obr.30

Obr.31

□ základní složka některých alkaloidů - strychnin a auxin

Obr.18

Strychnos nux-vomica

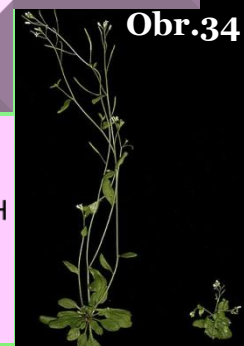
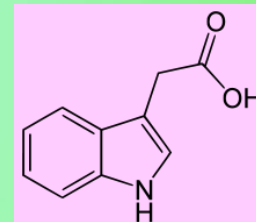

Obr.32

Obr.33

podporuje buněčný
růst při přetržení

Obr.34

Kondenzované pyrolové systémy

Indol

Obr.18

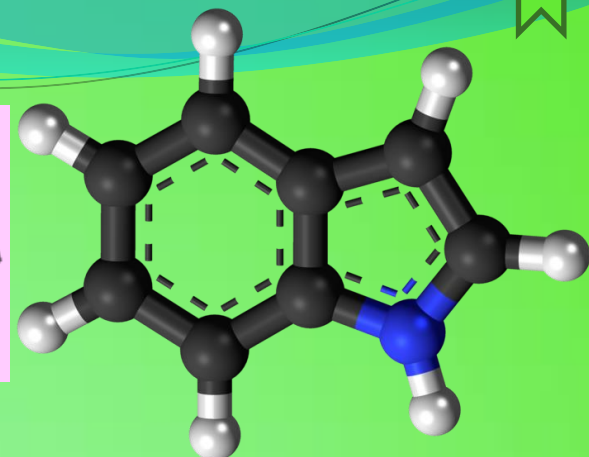
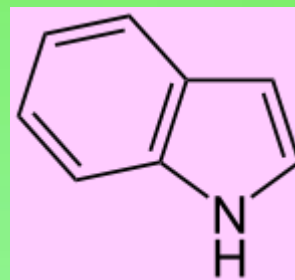
Obr.22

Obr.27

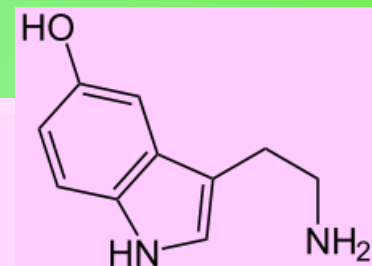
1-benzazol

2,3-benzopyrol

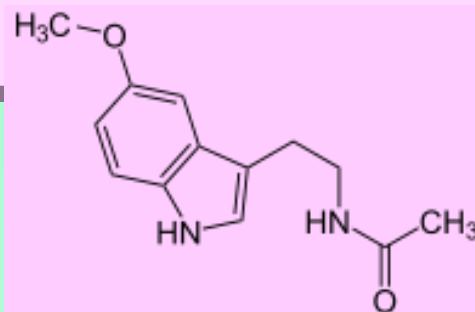

☐ neurotransmitery serotonin a melatonin

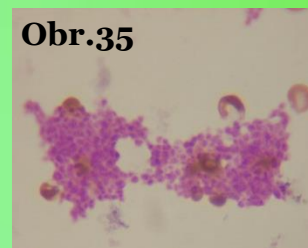
➤ serotonin - obsažen v krevních destičkách, v buňkách gastrointestinálního traktu a v menší míře i v centrálním nervovém systému

➤ melatonin - produkován epifýzou (nadvěskem mozgovým) - důležité funkce v řízení rytmů den-noc

Obr.35

Kondenzované pyrolové systémy

Indol

Obr.18

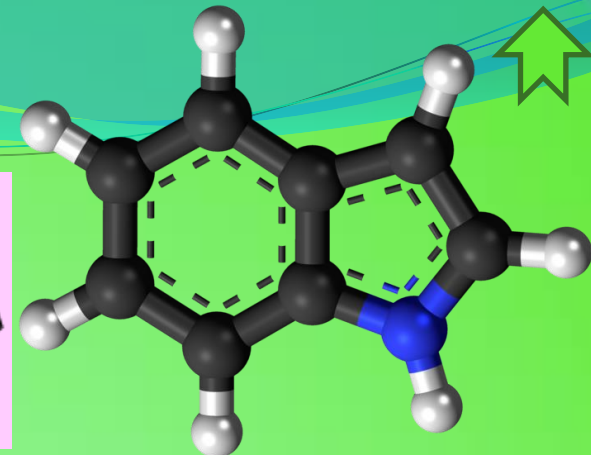
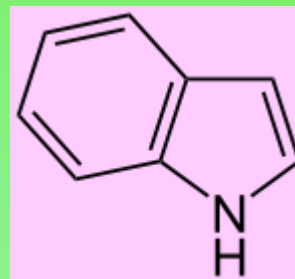
Obr.22

Obr.27

1-benzazol

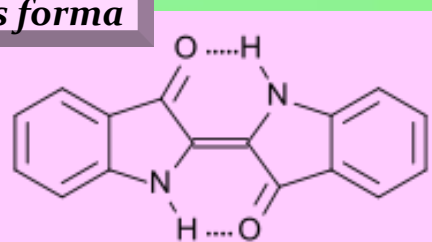
2,3-benzopyrol

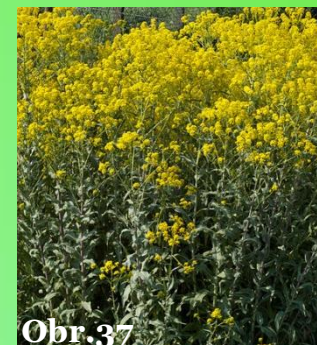
Indigo

trans forma

2,2'-bis(2,3-dihydro-3-oxoindolylden)

Obr.36

Obr.37

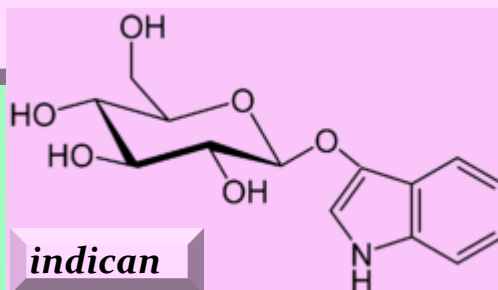
Isatis tinctoria

➤ tmavě modré barvivo

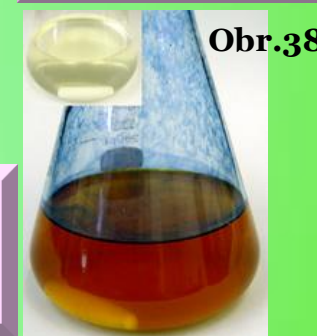
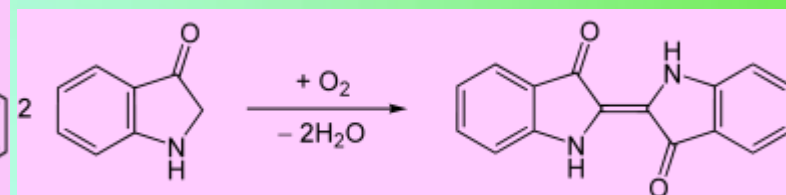
➤ rostliny neobsahují indigo, ale indican

➤ indican se fermentací převede v indoxyl

➤ oxidací na vzduchu přechází ze žlutého indoxylu na modré indigo

indican

Obr.38

Kondenzované pyrolové systémy

Indol

Obr.18

Obr.22

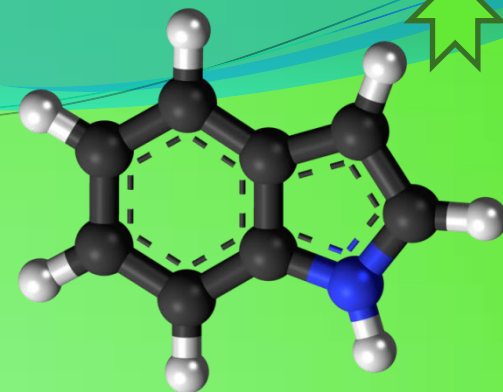
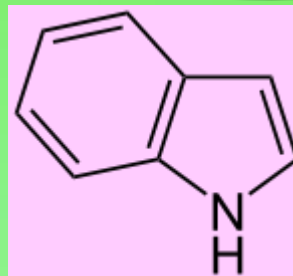
Obr.27

1-benzazol

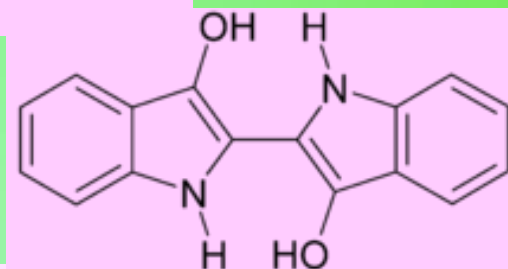
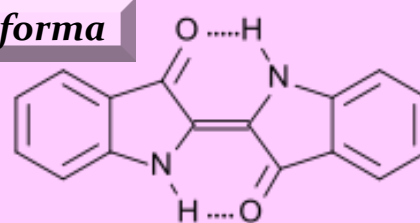
2,3-benzopyrol

Indigo

2,2'-bis(2,3-dihydro-3-oxoindolylden)

trans forma

➤ téměř nerozpustné ve vodě

➤ nutno převést na Leuco-indigo (indoběl)
- dobře rozpustné

➤ rychle se na vzduchu slučuje s kyslíkem a vrací
se na nerozpustné, intenzivně barevné indigo

Obr.38

Obr.39

Obr.40

Kondenzované pyrolové systémy

Porfin

21,22-dihydroporphyrin

21H,23H-Porfin

❑ tmavě červené krystaly

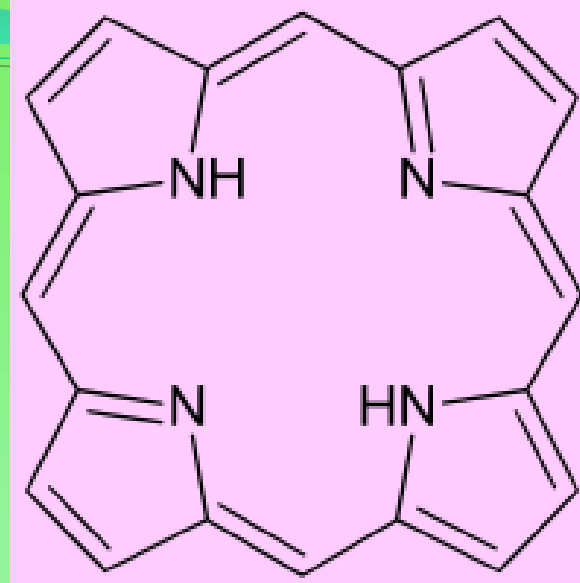
➤ porfyrios = nachový, purpurový

❑ heterocyklická (4 atomy dusíku) sloučenina skládající se ze čtyř pyrrolových kruhů (tetrapyrrol)

❑ aromatická (splňuje Hückelovo pravidlo: $4n + 2$ π -elektronů)

❑ deriváty metaloporfyriny (+kov) - cyklické

❑ deriváty porfyrany - acyklické

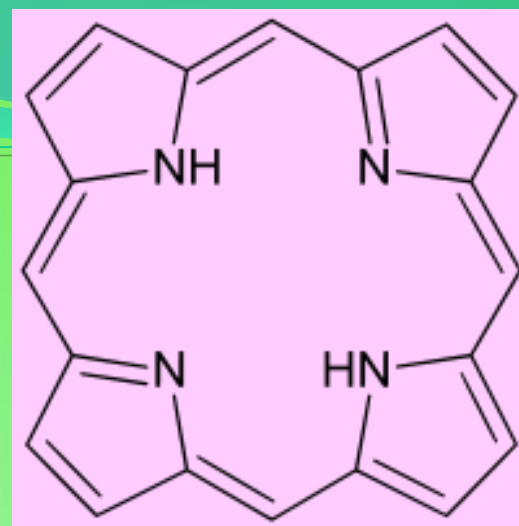
Kondenzované pyrolové systémy

Porfin

21,22-dihydroporphyrin

21H,23H-Porfin

❑ Pokud se na dusíkaté atomy uprostřed kruhu porfinu naváže kovový kation vázaný kovalentní i koordinační vazbou, vzniká specifický druh cyklického barviva závislého na druhu navázaného kationtu.

❑ Acyklická tetrapyrrolová barviva

➤ Vznikají rozpadem porfinového jádra a přechodem na lineární tetrapyrrol.

➤ zbytek otevřeného porfinového jádra žlučové barvivo **bilirubin** (po rozpadu molekul hemoglobinu v odumřelých červených krvinkách)

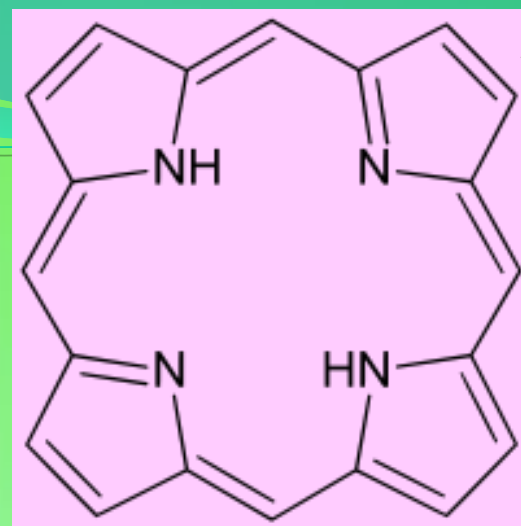
Kondenzované pyrolové systémy

Porfin

21,22-dihydroporphyrin

21H,23H-Porfin

❑ Cyklická tetrapyrrolová barviva

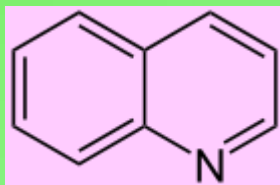
- ❖ Fe^{+2} - červená barviva **hemoglobiny** a **myoglobiny** (zajišťují transport kyslíku v těle, krevní barviva), cytochromy (účastní se transportu elektronů v dýchacím řetězci)
- ❖ Cu^{+1} - modré barvivo **hemocyanin** (krevní barvivo měkkýšů, transportuje kyslík)
- ❖ Mg^{+2} - zelené barvivo **chlorofyl** (zajišťuje průběh fotosyntézy)
- ❖ Co^{+2} - růžový **kobalamin**, jinak zvaný jako vitamin B_{12}

Kondenzované pyridinové systémy

Chinolin

1-benzazin

1-azanaftalen

Obr.16

Obr.17

Obr.27

☐ bezbarvá, slabě hygroskopická kapalina

➤ časem účinkem světla žloutne až hnědne

☐ špatně rozpustný ve studené vodě, dobře se rozpouští v horké vodě a v organických rozpouštědlech

☐ vyskytuje se v černouhelném dehtu

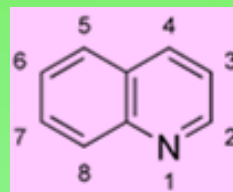
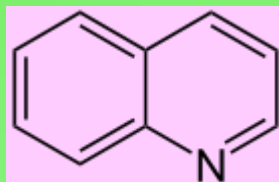
☐ výroba léčiv, herbicidů a fungicidů

☐ přirozeně se vyskytuje v rostlinách ve formě derivátů, alkaloidy - chinin ...

Kondenzované pyridinové systémy

Chinolin

1-benzazin

1-azanaftalen

Chinin

Obr.17

Obr.41

☐ bílý krystalický prášek

☐ silně hořká chuť

☐ analgetikum - tlumí centrum bolesti v centrálním nervstvu

☐ antipyretikum - snižuje horečku

☐ antimalarikum - lék proti malárii

☐ tonik - povzbuzuje chuť k jídlu

Obr.16

Obr.17

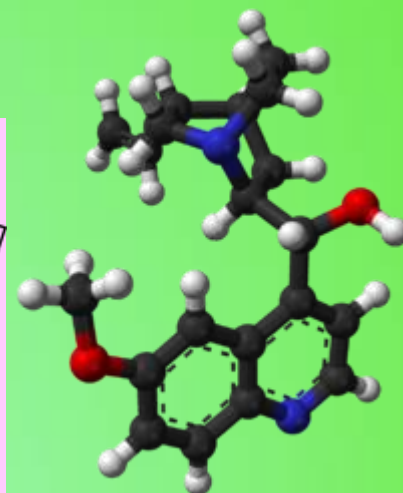
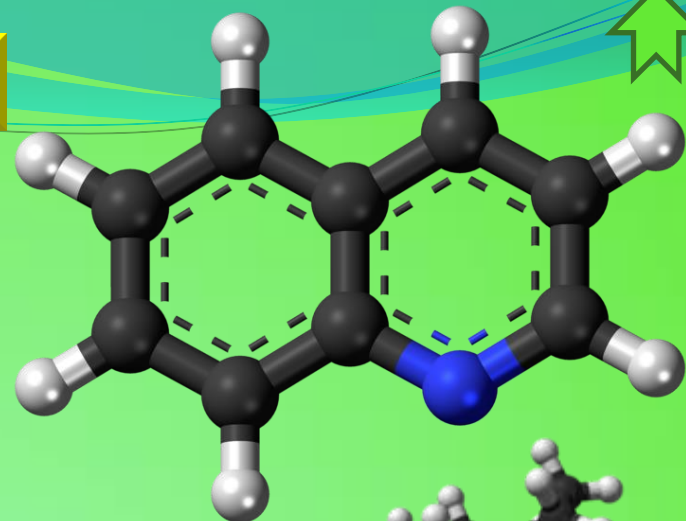
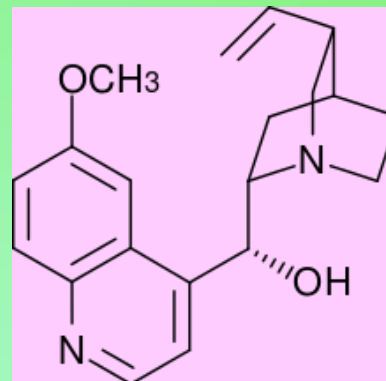

Obr.27

Chininovník

Obr.42

v UV světle
(chinin)
fluoreskuje

Obr.43

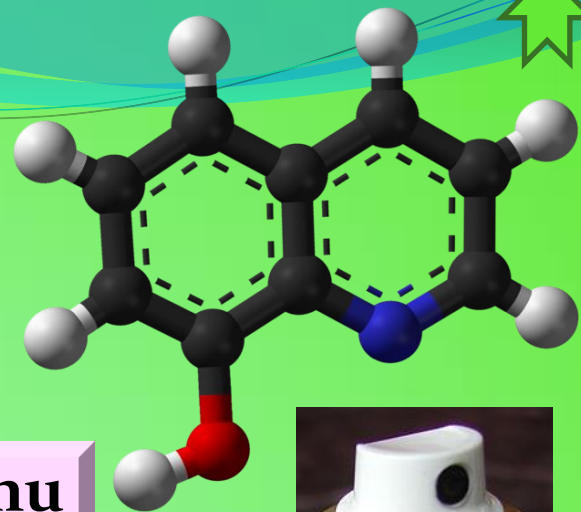
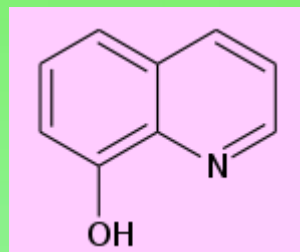
Kondenzované pyridinové systémy

8-hydroxychinolin

oxin, chinofenol

Obr.17

☐ bílá krystalická látka fenolického zápachu

☐ ve vodě je špatně rozpustná

☐ látka zdraví škodlivá, v podezření je z účinků dráždivých, mutagenních a karcinogenních

☐ rozkládá se působením světla

☐ analytická chemie - chelatační a kolorimetrické činidlo

☐ medicína - oxin a jeho komplexy dezinfekční a antiseptický prostředek (alkoholový roztok - "tekutý obvaz")

☐ agrochemie - pesticid (fungicidní a herbicidní účinky)

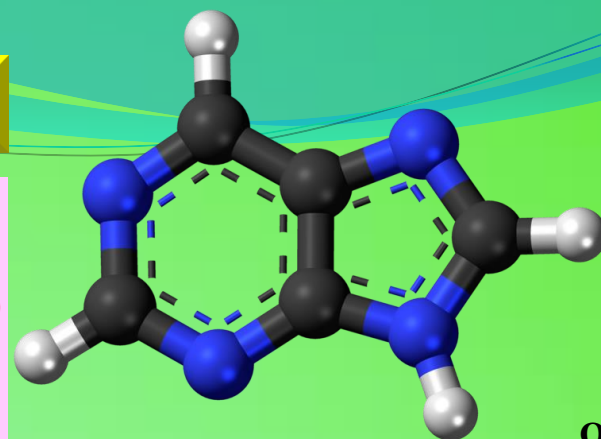
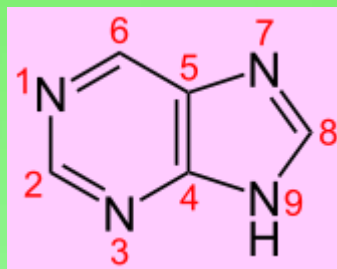
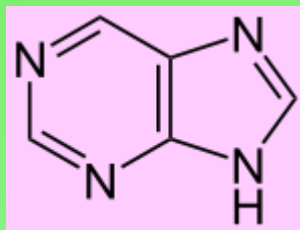
Obr.44

Kondenzované pyridinové systémy

Purin

9 *H* -imidazol

3,5,7-triazaindol

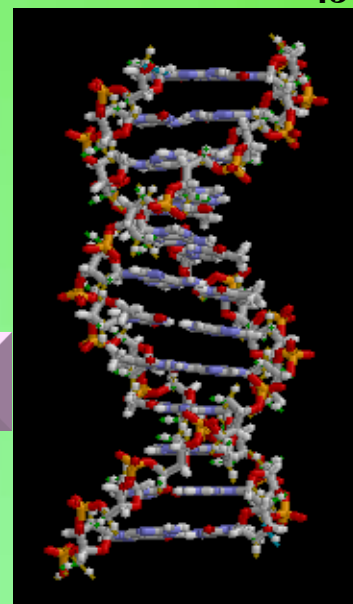
Obr.45

❑ bezbarvé jehlice, vyrábí se z kyseliny močové

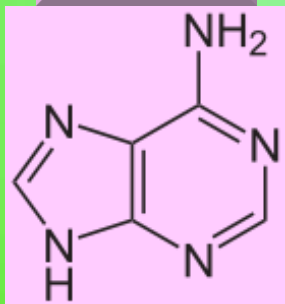
❑ v přírodě se nenachází

❑ deriváty purinu jsou biologicky významné látky

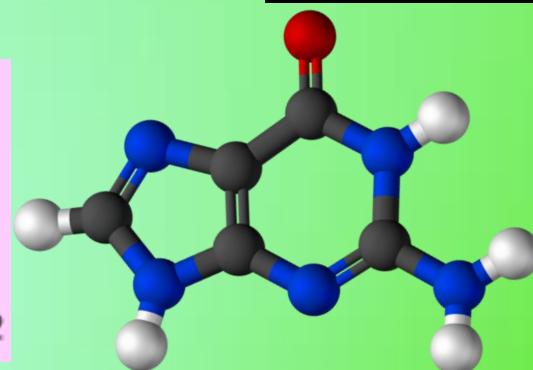
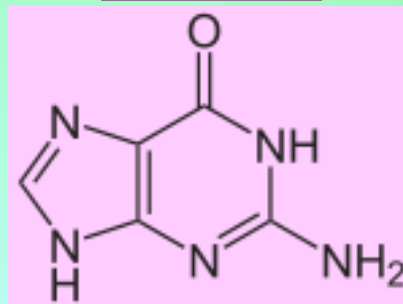
❑ dvě z pěti bází v nukleových kyselinách

adenin

guanin

Kondenzované pyridinové systémy

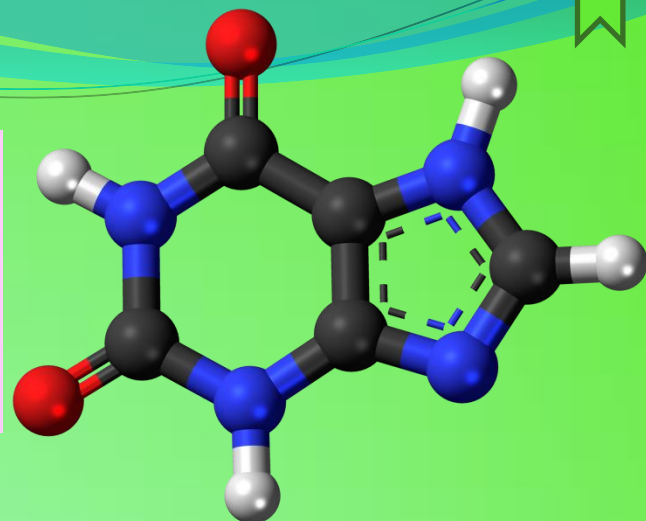
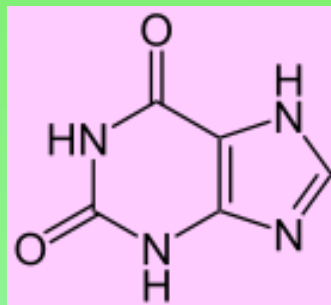
Xantin

Obr.17

2,6-dihydroxypurin

3,7-dihydropurine-2,6-dion

❑ bezbarvá krystalická látka

❑ výskyt – víno, kávová zrna, brambory, čajové lístky a Mate

Obr.46

Obr.47

Obr.48

Obr.49

Obr.50

Obr.51

❑ V lidském těle xantin obsahují některé orgány, jako je krev, svaly a játra; také se vylučuje močí.

Kondenzované pyridinové systémy

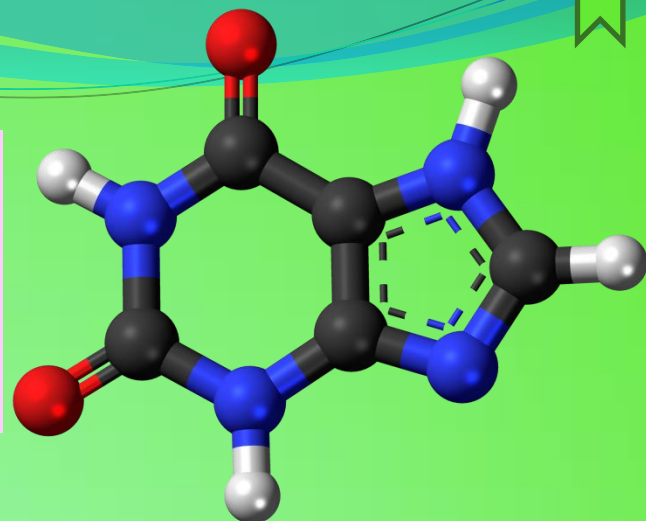
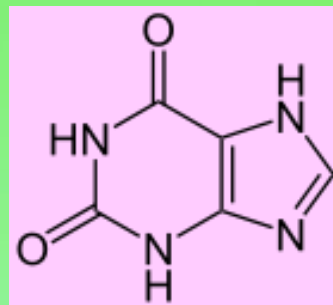
Xantin

Obr.17

2,6-dihydroxypurin

3,7-dihydropurine-2,6-dion

❑ Purinové alkaloidy

❖ Kofein

$R_1 - \text{CH}_3$

$R_2 - \text{CH}_3$

$R_3 - \text{CH}_3$

❖ Theobromin

$R_1 - \text{H}$

$R_2 - \text{CH}_3$

$R_3 - \text{CH}_3$

❖ Theofylin

$R_1 - \text{CH}_3$

$R_2 - \text{CH}_3$

$R_3 - \text{H}$

❑ Deriváty xantinu jsou skupina alkaloidů běžně používané pro své účinky jako mírné stimulanty.

❑ ovlivňují dýchací cesty a stimulují srdeční frekvenci

❑ vysoké dávky mohou vést k srdeční arytmii a křečím

Kondenzované pyridinové systémy

Xantin

Obr.17

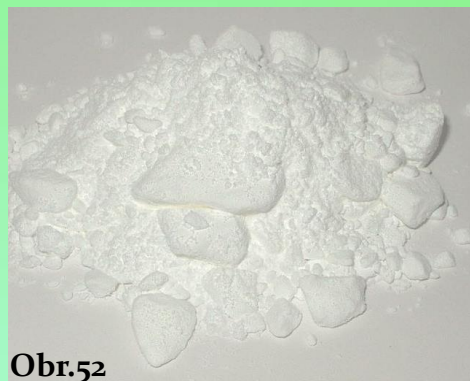
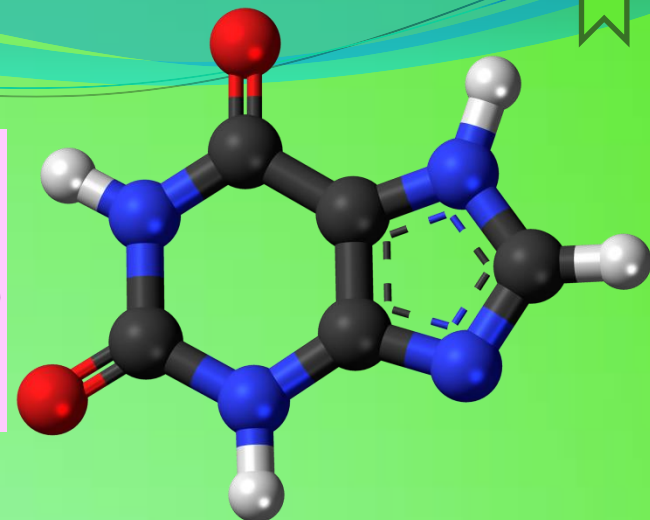
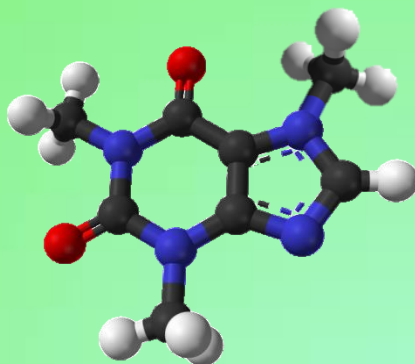
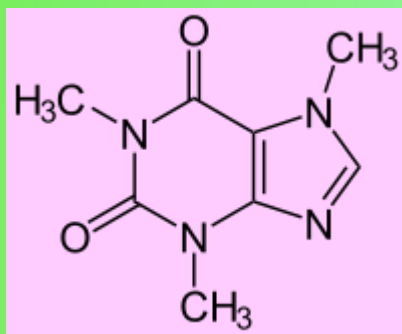
2,6-dihydroxypurin

3,7-dihydropurine-2,6-dion

Kofein

Obr.17

Obr.52

Obr.7

❑ oddaluje únavu (zvláště duševní), zbystřuje myšlení, zlepšuje koncentraci, působí jistou euforii

❑ Smrtelná dávka kofeinu je při orálním užití 150 mg/kg, to je pro 100 kg těžkou osobu 15 g (přepočítáno na kávu - 25 litrů.

Kondenzované pyridinové systémy

Xantin

Obr.17

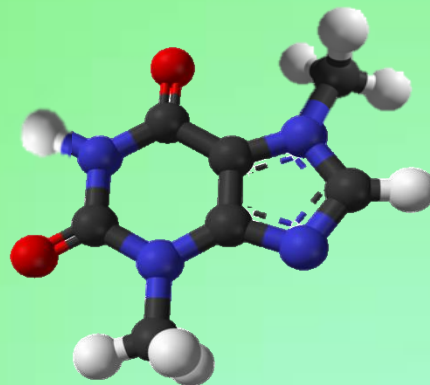
2,6-dihydroxypurin

3,7-dihydropurine-2,6-dion

Theobromin

Obr.17

Obr.53

Obr.54

❑ hořký alkaloid kakaovníku, vyskytující se v čokoládě

❑ hořký bílý (bezbarvý) krystalický prášek nerozpustný ve vodě

Kondenzované pyridinové systémy

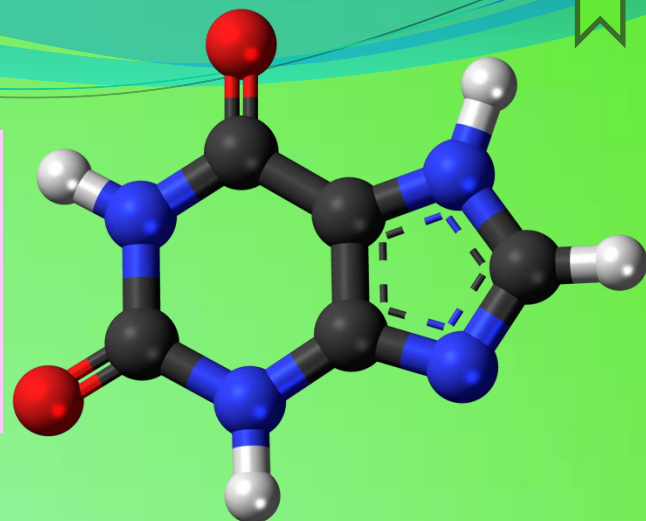
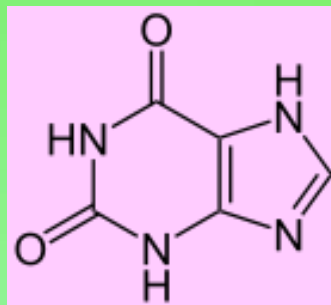
Xantin

Obr.17

2,6-dihydroxypurin

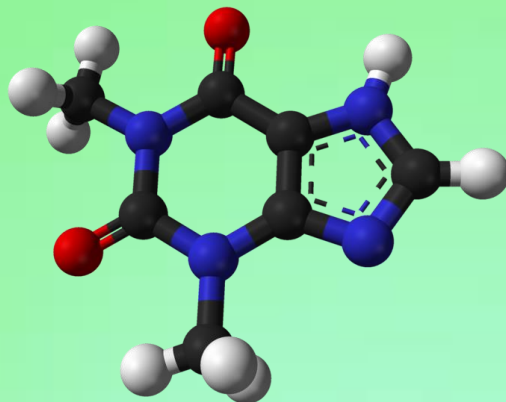
3,7-dihydropurine-2,6-dion

Theobromin

Obr.17

Obr.49

- ☐ přirozeně se nachází v čaji - pouze stopová množství
- ☐ látka používaná pro léčbu respiračních onemocnění - astma

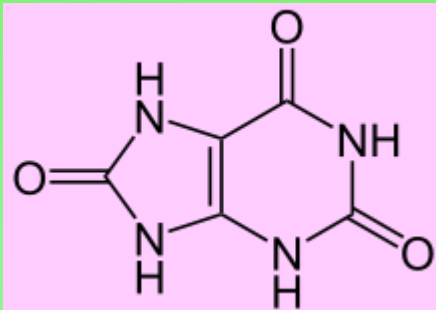
Kondenzované pyridinové systémy

Kyselina močová

2,6,8-trioxypurin

2,6,8-trihydroxypurin

keto (oxo) forma

2,6,8-trioxypurin

enol forma

2,6,8-trihydroxypurin

❑ vyskytuje se ve dvou tautomerních formách

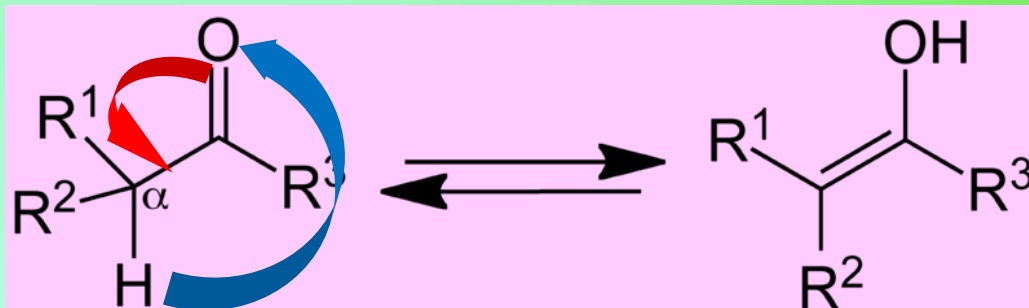
❑ tautomerizace - migrace atomu vodíku či protonu, doplněná prohozením jednoduché vazby a k ní přiléhající vazby dvojné

❑ soli se nazývají uráty

❑ bezbarvé krystaly

❑ bez zápachu

❑ málo rozpustná ve vodě a jiných rozpouštědlech

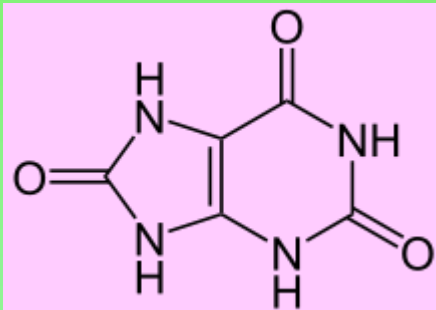
Kondenzované pyridinové systémy

Kyselina močová

2,6,8-trioxypurin

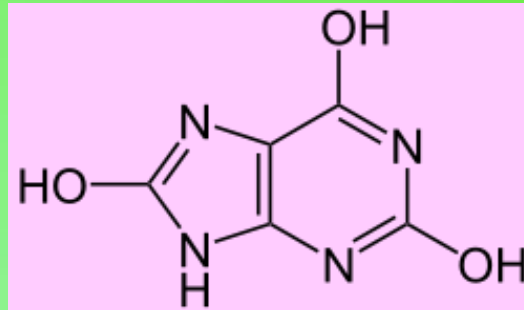
2,6,8-trihydroxypurin

keto (oxo) forma

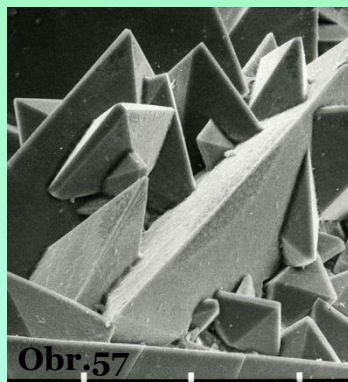
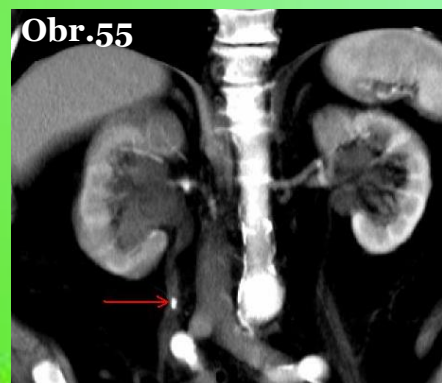
2,6,8-trioxypurin

enol forma

2,6,8-trihydroxypurin

- ❑ u plazů a ptáků je běžným produktem detoxikace amoniaku
- ❑ u savců je koncovým produktem metabolismu purinů
- ❑ porucha jejího metabolismu - močové či ledvinové kameny nebo dna

Citace

- Obr.1** WRIGHT, Joseph. *Soubor: JosephWright-Alchemist.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 20.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:JosephWright-Alchemist.jpg>
- Obr.2** MAVICA, Sony. *Soubor: Atropa bella-donna.jpg - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Atropa_bella-donna.jpg
- Obr.3** ZELL, H.. *Soubor: Hyoscyamus niger 0003.JPG - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hyoscyamus_niger_0003.JPG
- Obr.4** TAKA. *Soubor: Datura stramonium 2 (2005 07 07).jpg - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Datura_stramonium_2_\(2005_07_07\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Datura_stramonium_2_(2005_07_07).jpg)
- Obr.5** RETAMA. *Soubor: Mandragora patata real.jpg - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mandragora_patata_real.jpg
- Obr.6** ZELL, H.. *Soubor: Erythroxylum coca 002.JPG - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Erythroxylum_coca_002.JPG
- Obr.7** SWEEP, Mark. *Soubor: Roasted coffee beans.jpg - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Roasted_coffee_beans.jpg
- Obr.8** MY GRABDMA. *Soubor: Tabak 9290019.JPG - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tabak_9290019.JPG
- Obr.9** VIPIN, Challiyil Eswaramangalath Pavithran. *Soubor: Cigarette smoke.jpg - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cigarette_smoke.jpg
- Obr.10** MARKNESBITT. *Soubor: Papaversomniferum.jpg - Wikipedia Commons* [online]. [cit. 19.5.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Papaversomniferum.jpg>
- Obr.11** DE: BENUTZER: QUELOKEE. *Soubor: Jako DNA Strukturní vzorec (německy) PNG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:DNA_As_Structure_Formula_\(German\).PNG](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:DNA_As_Structure_Formula_(German).PNG)
- Obr.12** PALLADIAN. *Soubor: Indigo rostlinný extrakt Sample.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Indigo_plant_extract_sample.jpg

Citace

Obr.13 STÜBER, Kurt. *Soubor: Indigofera tinctoria.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Indigofera_tinctoria.jpg

Obr.14 УСИК, Николай. *Soubor: Civettictis Civetta 11.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Civettictis_civetta_11.jpg

Obr.15 HENNING, Torsten. *Soubor:GHS-pictogram-flamme.svg* - *Wikipedie* [online]. [cit. 1.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-flamme.svg>

Obr.16 TORSTEN HENNING. *Soubor:GHS-pictogram-silhouete.svg* - *Wikipedie* [online]. [cit. 1.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-silhouete.svg>

Obr.17 HENNING, Torsten. *Soubor:GHS-pictogram-exclam.svg* - *Wikimedia* [online]. [cit. 1.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-exclam.svg>

Obr.18 TORSTEN HENNING. *Soubor:GHS-pictogram-skull.svg* - *Wikipedie* [online]. [cit. 1.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-skull.svg>

Obr.19 ARTHUR, Brian. *Soubor: ClovesDried.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:ClovesDried.jpg>

Obr.20 ZENZ, Rainer. *Soubor: Schweinsbraten-1.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schweinsbraten-1.jpg>

Obr.21 ZENZ, Rainer. *Soubor: Mischbrot-1.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mischbrot-1.jpg>

Obr.22 ORSTEN HENNING. *Soubor:GHS-pictogram-acid.svg* - *Wikipedie* [online]. [cit. 1.2.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-rondflam.svg>

Obr.23 ALANM1. *Soubor: Alexander Fleming 3.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alexander_Fleming_3.jpg

Obr.24 CRULINA 98. *Soubor: Penicillium notatum.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Penicillium_notatum.jpg

Citace

Obr.25 BUNCHOFGRAPES. *Soubor: Sušené Peppercorns.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dried_Peppercorns.jpg

Obr.26 KRISHNAN, K Hari. *Soubor: Black Pepper (Piper nigrum) fruits.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 23.5.2013].

Dostupný na WWW: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Black_Pepper_\(Piper_nigrum\)_fruits.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Black_Pepper_(Piper_nigrum)_fruits.jpg)

Obr.27 TORSTEN HENNING. *Soubor:GHS-pictogram-pollu.svg - Wikipedie* [online]. [cit. 1.2.2013].

Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GHS-pictogram-pollu.svg>

Obr.28 B.TRAEGER. *Soubor: Jasminum officinale.JPG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jasminum_officinale.JPG

Obr.29 POLLINATOR. *Soubor: Robina9146.JPG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Robina9146.JPG>

Obr.30 SHEBS, Stan. *Soubor: Rosa Perfect Moment 1.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rosa_Perfect_Moment_1.jpg

Obr.31 FINCH (ELF), Ellen Levy. *Soubor: OrangeBloss wb.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:OrangeBloss_wb.jpg

Obr.32 MINH, Peter. *Soubor: Cay Ma Tien MUA ra trái.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:C%C3%A2y_M%C3%A3_Ti%E1%BB%81n_m%C3%B9a_ra_tr%C3%A0i.jpg

Obr.33 H. ZELL. *Soubor: Strychnos nux-vomica 001.JPG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Strychnos_nux-vomica_001.JPG

Obr.34 GRAY, William M.. *Soubor: Auxin.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Auxin.jpg>

Obr.35 TLEONARDI. *Soubor: Platelets.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Platelets.jpg>

Obr.36 STROE, David. *Soubor: Indigo cake.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Indigo_cake.jpg

Citace

- Obr.37** ALUPUS. *Soubor: Isatis tinctoria habitus.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Isatis_tinctoria_habitus.jpg
- Obr.38** MERLE, Michael. *Soubor: Indigo Leukoform.png* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Indigo_Leukoform.png
- Obr.39** LOGGIE-LOG. *Soubor: IndigoDyedYarn.JPG* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:IndigoDyedYarn.JPG>
- Obr.40** DEVOUARD, Florence. *Soubor: Targui.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Targui.jpg>
- Obr.41** DANNY S.. *Soubor: Chininhydrochlorid Danny S. - 001.JPG* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chininhydrochlorid_by_Danny_S._-001.JPG
- Obr.42** H. ZELL. *Soubor: Cinchona officinalis 001.JPG* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cinchona_officinalis_001.JPG
- Obr.43** SPLARKA. *Soubor: Tonic uv.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tonic_water_uv.jpg
- Obr.44** KADEREIT, Hans. *Soubor: Sprühpfaster.JPG* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Spr%C3%BChpfaster.JPG>
- Obr.45** BRIANog18™. *Soubor: ADN animation.gif* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:ADN_animation.gif
- Obr.46** KARWATH, André. *Soubor: Red Wine Glas.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 8.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Red_Wine_Glas.jpg
- Obr.47** KARWATH, André. *Soubor: Bílé víno Glas.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 22.4.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:White_Wine_Glas.jpg
- Obr.48** BAUER, Scott. *Soubor: Bramborový plant.jpg* - *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Potato_plant.jpg

Citace

Obr.49 HÜCKELHEIM, Arne. *Soubor: TeaLeaves.JPG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:TeaLeaves.JPG>

Obr.50 AUTOR NEUVEDEN. *Soubor: Ilex paraguariensis - Yerba mate - sest-leaves.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ilex_paraguariensis_-_Yerba_mate_-_desc-leaves.jpg

Obr.51 T.PIVECKA. *Soubor: Detail yerba maté.JPG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Detail_yerba_mat%C3%A9.JPG

Obr.52 ATTRIBUTION. *Soubor: Caffeine USP.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Caffeine_USP.jpg

Obr.53 RHAESSNER. *Soubor: Kakaofruechte.JPG - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kakaofruechte.JPG>

Obr.54 FIR0002. *Soubor: Chocolate02.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chocolate02.jpg>

Obr.55 MBQ. *Soubor: MBq Harnleiterstein.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:MBq_Harnleiterstein.jpg

Obr.56 MONSTER4711. *Soubor: 2012-10-15 Nierenstein 3.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2012-10-15_Nierenstein_3.jpg

Obr.57 KEMPF EK. *Soubor: Rasterelektronenmikroskopische Abbildung der Oberfläche eines Nierensteins.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rasterelektronenmikroskopische_Abbildung_der_Oberfl%C3%A4che_eines_Nierensteins.jpg

Obr.58 GONZOSFT. *Soubor: Podagra.jpg - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Podagra.jpg>

Obr.59 HELLERHOFF. *Soubor: Gichtfuss im Roentgenbild 002.png - Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.5.2013].

Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gichtfuss_im_Roentgenbild_002.png

Obr.60